Gdańsk, dnia 9.10.2026r. r.

Prof. dr hab. Teresa Rostowska
Wydział Psychologii WSKZ
Plac Powstańców Śląskich 1
53-329 Wrocław
e-mail: t.rost@wp.pl

R e c e n z j a

rozprawy doktorskiej mgr Marty Kozioł – Koch

pt. ***Samoskuteczność i prężność psychiczna a wypalenie zawodowe w kontekście dobrostanu psychicznego szkolnych doradców zawodowych***

- napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Beaty Pastwy-Wojciechowskiej .

Gdańsk 2026r. ss. 239.

Uwagi wstępne

Celem recenzowanej pracy doktorskiej jest ocena samoskuteczności, prężności psychicznej oraz poziomu wypalenia zawodowego i poczucia dobrostanu psychicznego u szkolnych doradców zawodowych. Jak słusznie zauważa Autorka pracy cyt.: „to właśnie ich kompetencje zawodowe i osobiste zaangażowanie w proces dydaktyczny w szkole, stanowią ważną kategorię wsparcia dla uczniów, zarówno w aspektach edukacyjnych, jak i emocjonalnych" . Sukces zawodowy tej grupy nauczycieli, a ściślej mówiąc, zdolność do efektywnego prowadzenia procesu doradczego, umiejętność radzenia sobie z problemami uczniów, oraz łatwość współpracy z nauczycielami i rodzicami, w dużej mierze zależy od poczucia szeroko rozumianej ich własnej skuteczności. Choć literatura dotycząca zasobów osobowych pracowników z różnych grup zawodowych jest bogata, to w odniesieniu do grupy doradców zawodowych jest ona znikoma (Pyżalski, 2010; Sekułowicz, 2002). Fakt ten tłumaczy, nie tylko zasadność prowadzenia badań na tej specyficznej grupie zawodowej, ale wskazuje również na nowatorski charakter niniejszych badań.

Przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska została przygotowana w formie monografii naukowej obejmującej, z jednej strony, obszerną i starannie usystematyzowaną część teoretyczną, z drugiej zaś strony szczegółowo opracowaną część empiryczną, opartą na badaniach własnych Autorki. Praca liczy 239 stron i ma układ klasyczny, typowy dla prac doktorskich, o charakterze teoretyczno-empirycznym. Oceniana dysertacja pod względem

strukturalnym nie budzi większych zastrzeżeń . W jej skład wchodzą: *streszczenie w języku polskim i angielskim, wstęp, spis treści, pięć rozdziałów teoretycznych, trzy rozdziały empiryczne oraz bibliografia, spisy tabel i rysunków.* Tytuł rozprawy doktorskiej sformułowany został prawidłowo i adekwatnie do głównego problemu pracy.

Zgodnie z art.187 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, rozprawa doktorska powinna zawierać oryginalne rozwiązania problemu naukowego, poparte wiedzą teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie, oraz powinna potwierdzać umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych. W mojej ocenie recenzowana dysertacja mgr Marty Kozioł – Koch, chociaż zawiera szereg błędów natury formalnej, to z pewnością spełnia powyższe kryteria. Uzasadnieniem dla takiego stanowiska jest fakt, że Doktorantka podjęła się realizacji ważnego i aktualnego problemu badawczego, dotyczącego określenia znaczenia wyznaczników dobrostanu psychicznego w grupie doradców zawodowych, zatrudnionych w polskich placówkach oświatowych o zróżnicowanym poziomie nauczania. Mimo licznych badań prowadzonych w tym obszarze tematycznym, wiele kwestii nie zostało jeszcze ostatecznie wyjaśnionych, a to tłumaczy, nie tylko zasadność realizacji niniejszego projektu badawczego, ale upoważnia do stwierdzenia, że oceniana praca doktorska stanowi ważne uzupełnienie literatury przedmiotu. W mojej ocenie opracowanie to jest klarowne, logiczne, tematycznie spójne i zgodne ze standardami stawianymi pracom doktorskim w dyscyplinie Psychologia.

Konkludując wstępną ocenę pracy doktorskiej mgr Marty Kozioł – Koch należy wyjaśnić, że z uwagi na występujące błędy formalne oraz nieścisłości merytoryczne wskazane przez recenzentów, niniejsza dysertacja, decyzją Komisji Instytutu Psychologii UG ds. Stopni Naukowych w dyscyplinie Psychologia skierowana została do poprawy. Godnym podkreślenia jest fakt, że Doktorantka podjęła się tego zadania i ustosunkowała się do uwag recenzentów z dużą starannością , nanosząc niezbędne korekty w tekście pracy doktorskiej. Potwierdzeniem tego są znaczące zmiany wprowadzone do ostatecznej wersji pracy, wykazane w tabeli wraz z zaznaczeniem numerów stron, których dotyczyły.

1. **Ocena części teoretycznej**

Część teoretyczna recenzowanej pracy doktorskiej obejmuje pięć rozdziałów, ściśle powiązanych z problematyką zasygnalizowaną w tytule rozprawy doktorskiej. Rozdział I - *Doradztwo zawodowe we współczesnej szkole w Polsce* – w całości poświęcony został roli doradztwa zawodowego w szkolnictwie. Wychodząc od dyskursu na temat poradnictwa i doradztwa zawodowego kierowanego do uczniów szkół podstawowych i średnich, Autorka pracy zwróciła również uwagę na takie kwestie jak: *miejsce nowoczesnego doradztwa zawodowego w polskim systemie oświaty, na kwalifikacje, kompetencje i zadania szkolnego doradcy zawodowego, oraz na rolę doradcy zawodowego w projektowaniu kariery uczni.* W kolejnych czterech rozdziałach tej części pracy Doktorantka dokonała przegląd założeń teoretycznych i powiązanych z nimi badań empirycznych, dotyczących takich zasobów osobowych jak: *samoskuteczność; prężność psychiczna; wypalenie zawodowe; dobrostan psychiczny.*

Poszczególne rozdziały części teoretycznej cechuje klarowny, wewnętrznie spójny oraz poprawny pod względem strukturalnym i merytorycznym układ treści. Charakterystyka wskazanych wyżej zasobów podmiotowych doradców zawodowych oparta została, z jednej strony na założeniach ważniejszych i powiązanych z nimi teorii psychologicznych, z drugiej zaś strony, na analizie rezultatów przeprowadzonych w tym zakresie badań empirycznych, z nawiązaniem do literatury przedmiotu.

Podsumowując ocenę części teoretycznej recenzowanej pracy doktorskiej stwierdzam, że została ona opracowana w sposób komunikatywny i staranny, szczególnie gdy chodzi o odniesienia do materiałów źródłowych. Zagadnienia omawiane w poszczególnych rozdziałach zostały dobrze usystematyzowane i udokumentowane źródłowo, czego potwierdzeniem są liczne odniesienia do obszernej literatury przedmiotu, głównie anglojęzycznej, zamieszczonej na końcu pracy. Język jakim posługuje się Autorka jest precyzyjny, komunikatywny i poprawny pod względem stylistycznym. Pewnym niedociągnięciem w pierwszej wersji pracy był brak podsumowań na końcu rozdziałów części teoretycznej, co z pewnością ułatwiło percepcję tych złożonych i wielowątkowych treści.

Pragnę podkreślić, że ta uwaga w poprawionej wersji pracy została uwzględniona, czego potwierdzeniem są zamieszczone na końcach rozdziałów krótkie podsumowania np. s. 49-51; 67; 83; 111;124.

2. Ocena części empirycznej

Część empiryczna pracy obejmuje trzy kolejne rozdziały poświęcone: *metodologii badań własnych, prezentacji wyników badań własnych oraz dyskusji wyników.* Głównym celem badań własnych Autorki niniejszej pracy doktorskiej była ocena samoskuteczności, prężności psychicznej i wypalenia zawodowego, rozpatrywana w kontekście dobrostanu psychicznego w grupie szkolnych doradców zawodowych.

Rozdział VI - *Metodologia badań własnych* – pod względem strukturalnym nie budzi większych zastrzeżeń, jest on wewnętrznie spójny, z jednoznacznie wyodrębnionymi paragrafami, odnoszącymi się do takich kwestii jak: *problematyka i cel badań, model teoretyczny badań własnych, pytania i hipotezy badawcze, zmienne oraz ich operacjonalizacja , charakterystyka narzędzi badawczych, charakterystyka badanych grup i opis przebiegu badań.* Postawione w pracy pytania i hipotezy, dobrze systematyzują zróżnicowany i bogaty materiał empiryczny, wyznaczając jednocześnie kierunek i zakres analiz statystycznych. W rozdziale metodologicznym dotyczącym pierwszej wersji pracy pominięto hipotezę odnoszącą się do analizy moderacyjnej, której efekty przedstawione zostały w Rozdziale VII *Wyniki badań własnych*.

Pragnę jednakże podkreślić, że po naniesieniu poprawek w tej części rozdziału metodologicznego problem ten został skorygowany i doprecyzowany. Doktorantka w poprawionej wersji pracy dokonała kategoryzacji pytań badawczych, systematyzując je na trzech poziomach:

1. Pytanie dotyczące poziomu nasilenia rozpatrywanych zmiennych podmiotowych (diagnoza) (s.132)
2. Pytanie o relacje bezpośrednie między zmiennymi podmiotowymi wśród badanych szkolnych doradców zawodowych (s. 133).
3. Pytanie o mechanizm mediacyjny (eksploracja ścieżki pośredniej) . Ta grupa pytań miała na celu wyjaśnienie czy prężność psychiczna stanowi istotny mediator w relacji między uogólnionym poczuciem własnej skuteczności (jako pierwotnym zasobem osobistym) a wymiarami wypalenia zawodowego oraz dobrostanem psychicznym badanych doradców zawodowych (s. 133-134).

Istotnym wzmocnieniem merytorycznym dla tej części pracy są uzasadnienia hipotez badawczych, nawiązujące do adekwatnie dobranej literatury przedmiotu.

Realizacja tego złożonego projektu badawczego była możliwe dzięki wykorzystaniu wielowymiarowych kwestionariuszy psychologicznych, mierzących podmiotowe właściwości doradców zawodowych takie jak : *wypalenie zawodowe, dobrostan psychiczny, samoskuteczność i prężność psychiczna*. Moją wątpliwość wzbudziła zasadność umieszczenia paragrafu dotyczącego wykazu testów statystycznych zastosowanych w analizach rezultatów badań, w Rozdziale VII – *Wyniki Badań* a nie w końcowej części Rozdziału VI , odnoszącego się do metodologii badań. Wartość recenzowanej pracy doktorskiej podnosi ciekawie opracowany przez Doktorantkę model teoretyczny (str. 128), który wskazuje na kierunek zależności między badanymi zmiennymi psychologicznymi. Podstawę dla zaproponowanego przez Doktorantkę modelu teoretycznego stanowiły cztery niżej wymienione koncepcje psychologiczne, tj. :

1. Teoria samoskuteczności (*self- efficacy*) według Alberta Bandury (1977)
2. Teoria prężności psychicznej według Ogińskiej-Bulik i Juczyńskiego (2008)
3. Teoria wypalenia zawodowego według E. Demerouti, Bakker, Nachreiner i Schaufeli (1999);
4. Teoria dobrostanu psychicznego (*psychological well-being*) według Ryff (1989).

Główne założenia tych koncepcji psychologicznych zostały szczegółowo omówione w rozdziałach: II, III. IV i V w części teoretycznej ocenianej pracy.

Za nowatorskim charakterem ocenianej pracy przemawia fakt, że Autorka niniejszej dysertacji po raz pierwszy skupiła się na zbadaniu roli zasobów osobowych szkolnych doradców zawodowych, w skutecznej realizacji przez nich zadań i obowiązków zawodowych. Z przedstawionej analizy literatury przedmiotu w części teoretycznej pracy, wynika, że w dotychczas prowadzonych badaniach empirycznych koncentrowano się głównie na określeniu kompetencji i wymagań stawianych szkolnym doradcom zawodowym oraz na ich warsztacie i metodach pracy z uczniem, niż na predyspozycjach osobowościowych tej grupy nauczycieli. Na podkreślenia zasługuje również przyjęta przez Doktorantkę strategia opracowania wyników badań własnych, która ma charakter hierarchiczny, a wykorzystane w jej ramach analizy statystyczne wykonane zostały przy użyciu pakietu IBM SPSS Statistica 30. Autorka pracy, wychodząc od prezentacji statystyk

opisowych dotyczących badanych osób, w kolejnym etapie analizy wyników badań własnych starała się wskazać na wzajemne związki między zmiennymi psychologicznymi, wykorzystując do tego celu współczynnik korelacji *r* Pearsona, analizę regresji wielokrotnej oraz analizy mediacji (za pomocą makra PROCESS 5.0).

Reasumując stwierdzam, że treści zawarte w rozdziale metodologicznym zostały prawidłowo usystematyzowane i w sposób komunikatywny przedstawione, co pozwala uznać tą część pracy za zgodną z wymogami stawianymi pracom doktorskim, tak pod względem merytorycznym jak i strukturalnym.

Wyniki badań

Kluczowe znaczenie dla oceny niniejszej dysertacji ma rozdział VII - *Wyniki badań własnych.* Dzięki wykorzystaniu w niniejszym projekcie wielowymiarowych testów psychologicznych, badających predyspozycje osobowościowe doradców szkolnych, Autorka pracy doktorskiej uzyskała bardzo obszerny i ciekawy materiał empiryczny, który poddała wieloetapowej analizie statystycznej, prezentując go w 21 starannie i komunikatywnie opracowanych tabelach oraz na 10 rysunkach.

Odpowiedzi na postawione w rozdziale metodologicznym pytania badawcze uzyskano stosując wielopoziomowy układ analiz statystycznych, przy użyciu pakietu IBM SPSS Statistics 30. Za jego pomocą wykonano analizę podstawowych statystyk opisowych wraz z testami normalności rozkładów zmiennych Kołmogorowa - Smirnowa, aby potwierdzić możliwość stosowania parametrycznych analiz statystycznych. Rezultaty tych analiz ilustruje tab. 15, s. 146. Nieznaczny stopień asymetryczności rozkładów umożliwił przeprowadzenie analizy w oparciu o testy parametryczne, pod warunkiem, że zostały spełnione ich pozostałe założenia.

Mówiąc o statystykach opisowych nie można pominąć danych zawartych w tabeli nr 2, dotyczącej porównania wartości średnich w grupie kobiet i mężczyzn , dla podskal wymiaru prężności, oraz wyników badań zawartych tabeli nr.3, stanowiących porównanie wartości średnich w grupie kobiet i mężczyzn, dla poziomu postrzeganej samoskuteczności, zdolności komunikacyjnych, zdolności zarządzania procesem doradczym, kompetencji eksperckich i zdolności radzenia sobie z sytuacjami trudnymi. Tabele te zostały zamieszczone na końcu niniejszej pracy doktorskiej, w części traktowanej jako Aneks.

W celu określenia wzajemnych związków między wymiarami cząstkowymi w skalach : wypalenie zawodowe , prężność psychiczna i samoskuteczność zastosowano analizę korelacji, przy wykorzystaniu testu r - Pearsona. Dane w tym zakresie zawarte zostały w tab.16, s.150. Z analizy korelacyjnej wynika, że samoskuteczność najsilniej ujemnie wiąże się z brakiem zaangażowania ($r = - 0,52$; $p < 0,001$). Z kolei ogólny wynik prężności ujemnie koreluje zarówno z brakiem zaangażowania ($r = - 0,38$; $p<0,001$) jak i wyczerpaniem ($r = - 0,33$; $p<0,001$).

Związek pomiędzy poziomem postrzeganej skuteczności a dobrostanem psychicznym ilustrują dane zawarte w tabeli 17 , s.151, natomiast wartości współczynników korelacji obrazujące związki między dobrostanem psychicznym a skalą prężności zamieszczone zostały w tabeli 18. S.153 .

Analiza wyników badań w tym zakresie wykazała, że ogólny dobrostan psychiczny i autonomia, a także osobisty rozwój oraz cel życiowy korelowały istotnie i pozytywnie z wynikiem ogólnym postrzeganej samoskuteczności, z ogólnymi wskaźnikiem zdolnościami komunikacyjnych, ze zdolnością zarządzania procesem doradczym, z kompetencjami eksperckimi oraz ze zdolnościami radzenia sobie z sytuacjami trudnymi. Oznacza to, że wyższe nasilenie tych cech współwystępowało z wyższym poziomem wszystkich zmiennych składających się na poziom postrzeganej skuteczności.

W celu określenia związków między zmiennymi zależnymi i niezależnymi przeprowadzono analizę regresji wielokrotnej (metodą wprowadzania), w której zmiennymi niezależnymi (predyktorami) były jednocześnie ogólny poziom postrzeganej samoskuteczności oraz ogólny pozipom prężności psychicznej. Analiza ta dotyczyła dwóch pytań badawczych :

2.6. W jaki stopniu łączne wprowadzenie do modelu samoskuteczności i prężności psychicznej wyjaśnia zmienność braku zaangażowania w pracę u badanych szkolnych doradców zawodowych?

2.7. W jaki stopniu łączne wprowadzenie do modelu samoskuteczności i prężności psychicznej wyjaśnia zmienność wyczerpania u badanych szkolnych doradców zawodowych?

Analizę regresji wielokrotnej wykonano oddzielnie dla dwóch wymiarów wypalenia, zaś szczegółowy rozkład danych w tym zakresie ilustruje tab. 19. s.154.

Połączenie uogólnionego poczucia własnej skuteczności i prężności psychicznej wyjaśnia 30% wariancji braku zaangażowania oraz 16% wariancji wyczerpania.

W ostatnim, trzecim etapie analiz statystycznych wykorzystane zostały statystykami bardziej zaawansowanymi, do których niewątpliwie zaliczana jest analiza mediacji, którą przeprowadzono przy użyciu makra PROCESS 5.0. Wyniki analizy dla prężności jako mediatora relacji między samoskutecznością (zmienna niezależna X) a ogólnym dobrostanem psychicznym (zmienna zależna Y) przedstawiono w Tabeli 20 , s. 156, oraz zwizualizowano na Rysunku 6, s. 156. Z danych tych wynika, że relacja między samoskutecznością a dobrostanem szkolnych doradców jest w pełni pośredniczona przez ich prężność psychiczną.

Relacje między samoskutecznością a brakiem zaangażowania i wyczerpaniem ilustruja dane zawarte w tabeli 21 oraz zobrazowane na Rysunku 7.

Przeprowadzona analiz wyników pozwoliła ustalić, że wyższa samoskuteczność stanowi zmienną budującą prężność (ścieżka a), która z kolei odpowiada za bezpośrednie hamowanie i redukowanie symptomów wyczerpania oraz braku zaangażowania u badanych doradców.

Część empiryczną recenzowanej pracy kończy Rozdział VIII *Dyskusja wyników*, który został opracowany zgodnie z wymogami stawianymi pracom naukowym. Treści zawarte w tym rozdziale zostały starannie i komunikatywnie przedstawione, tak pod względem merytorycznym jak i strukturalnym. W rozdziale tym Doktorantka przedstawiła syntezę wniosków końcowych, a rezultaty badań własnych starała się skonfrontować z wynikami badań innych autorów, czego potwierdzeniem są liczne odniesienia do literatury przedmiotu. Na podkreślenie zasługują treści zawarte w paragraf 8.2. *Rekomendacje* , w którym mgr Marta Kozioł – Koch omówiła kwestie dotyczące modelowania psychospołecznego, ze szczególnym uwzględnieniem treści odnoszących się do : *regulacji prawnych, kształcenia i doskonalenia zawodowego doradców, kultury organizacyjnej w środowisku pracy, profesjonalnego rzecznictwa oraz dbałości o odporność psychiczną*. W końcowej części tego rozdziału Doktorantka odniosła się również do ograniczeń metodologicznych badań własnych, z którymi zetknęła się przy realizacji tego projektu badawczego. Na końcu pracy zamieszczono *Zakończenie oraz Bibliografię, Spis tabel i Spis rysunków.*

4.Konkluzja

W podsumowaniu recenzji rozprawy doktorskiej pragnę podkreślić, że Doktorantka wykazała się gruntowną wiedzą teoretyczną z zakresu doradztwa zawodowego, zdolnością projektowania badań naukowych, umiejętnością formułowania pytań i hipotez badawczych oraz kompetencją w zakresie przeprowadzania analiz statystycznych.

Uważam, że wprowadzone do pracy doktorskiej poprawki, uwzględniające krytyczne uwagi recenzentów, w sposób znaczący podniosły wartość pracy pod względem merytorycznym. Z pełnym przekonaniem stwierdzam, że dysertacja ta stanowi wartościowe i oryginalne ujęcie problemu badawczego, dotyczącego wzajemnych zależności między samoskutecznością i prężnością psychiczną a wypaleniem zawodowym, rozpatrywanymi w kontekście dobrostanu psychicznego w grupie szkolnych doradców zawodowych. Uważam również, że oceniana praca spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, wynikające z Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym, określone w artykule 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku.

W kontekście przedstawionych wyżej ocen wnoszę do Komisji Instytutu Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego ds. Stopni Naukowych w dyscyplinie Psychologia wniosek o dopuszczenie mgr Marty Kozioł – Koch do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

Teresa Rostowska